

10 + 1 rad, jak začít pracovat s dítětem s čerstvě diagnostikovaným autismem

NAVUTIS
Národní ústav
pro autismus, z.ú.

Každé dítě je jiné, má jinou osobnost, temperament, schopnosti, dovednosti, zájmy, jinou míru vývojových potíží nebo odlišností, jiné silné stránky. Potřebuje různou míru podpory, stanovenou individuálně podle potřeb dítěte. Existují nicméně určité obecné zásady, které se dají uplatnit u většiny dětí. Pro úspěšnou práci s dítětem je důležité mít co největší přehled o jeho aktuálních schopnostech a dalších charakteristikách (např. případných senzorických potížích). Pochopení, jak dítě vnímá, čemu rozumí, co již umí, co se teprve učí a co je pro něj zatím příliš těžké, je důležité pro to, abychom na něj nekladli příliš vysoké a nesplnitelné požadavky, ani abychom ho naopak nepodceňovali. Při výchově se zaměřujeme na posílení méně rozvinutých oblastí a současně využíváme a podporujeme silné stránky a zájmy dítěte. Dovednosti učíme postupně, často po drobných, na sebe navazujících krocích. Je dobré si stanovovat dílčí, reálné cíle.

 Poslechněte si text také v audio verzi. Čte Pavla Hradecká. → [AutismPort](#)

1. Neztrácejte čas. Je prokázáno, že včasnost intervence jednoznačně pomáhá dítěti v rozvoji jeho potenciálu a slouží jako efektivní prevence obtíží ve vývoji. Uvedené zásady jsou určené pro práci s dětmi s již potvrzenou poruchou autistického spektra (PAS), ale stejně je lze uplatnit ve výchově dětí s podezřením na PAS. Není třeba čekat na stanovení diagnózy, abyste mohli začít dítě rozvíjet.

2. Upravte dítěti prostředí. Pro dítě je důležité, aby se cítilo dobře a vyrůstalo v přívětivém, bezpečném prostředí. Klíčové je, aby rozumělo dění kolem sebe a aby se lidé, se kterými je v kontaktu, chovali předvídatelně, byli pro dítě čitelní, stejně jako situace, do kterých se dostává. Prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, proto přizpůsobte tak, aby mu vyhovovalo a aby ho současně stimulovalo. Je vhodné, když je prostor dostatečně přehledný a strukturovaný, aby se v něm dítě lépe orientovalo. Někdy je výhodnější z prostoru odebrat přebytečné podněty, například větší množství hraček a předmětů, které rozptylují pozornost dítěte. Pokud je dítě precitlivělé na smyslové vjemy z okolí, prostředí také přizpůsobte. Zvolte vhodné materiály, přizpůsobte osvětlení nebo se snažte o eliminaci pro dítě nepříjemných zvuků.

3. Využívejte zájmy a motivaci dítěte. Zmapujte oblíbené činnosti, věci i způsoby vzájemné interakce, které má dítě rádo, samo je vyhledává a daří se mu, čím je motivováno. Využívejte aktivně jeho zájmy pro výchovu a osvojování nových dovedností. Umožněte dítěti realizaci jeho zálib a do oblíbených aktivit postupně přidávejte nové herní prvky, abyste dítě seznamovali s možnostmi, jak si také může hrát a co všechno se s hračkami dá dělat. U mnoha dětí s PAS je motivace k běžným aktivitám snižena nebo odlišná než u jejich vrstevníků, proto bývá důležité využívat i vnější odměny k podpoře vzájemné spolupráce a k aktivizaci

dítěte. Při učení i dalších aktivitách dítěte maximálně preferujte pozitivní motivaci, neuchylujte se k trestům.

4. Zaměřte se na pozitivní interakce. Vyhledávejte s dítětem jakékoli aktivity a věnujte se těm, během kterých můžete navodit společnou interakci nebo sdílet stejný předmět zájmu. Zpočátku může jít o velmi krátké interakce v řádu vteřin, které postupně prodlužujete podle toho, jak dlouho dítě v kontaktu při dané činnosti vydrží. Pozitivně strávený společný čas podporuje vzájemný vztah a je předpokladem pro úspěch jakéhokoli učení řízených aktivit, které s dítětem chcete dělat.

5. Podporujte porozumění dítěte. Na dítě mluvte takovým způsobem, aby vám rozumělo, přizpůsobte se jeho schopnosti porozumění. Často je potřeba řeč zjednodušit, např. mluvit jen v krátkých větách nebo informace sdělovat postupně, aby dítě nebylo zahlcené. Pro lepší porozumění využívejte také přirozená gesta nebo prostředky alternativní a augmentativní komunikace, kterým je dítě schopné porozumět (znaky, obrázky, piktogramy, fotografie, reálné předměty, videa). Prostřednictvím vizualizace lze dítěti, které rozumí obrázkům, předat informace, které by pouze vyslovené nemuselo pochopit. Vzhledem k trvalosti obrázků vizualizace slouží pro zapamatování informace a poskytuje pak dítěti větší jistotu. Učte dítě nové pojmy opakovaným pojmenováváním předmětů, které právě vidí, a činností, které dělá.

6. Podporujte vyjadřování dítěte. Pro pohodu a sebejistotu dítěte je klíčové, aby dokázalo efektivně a pro okolí srozumitelně vyjadřovat svá přání a potřeby. U dětí, které nemluví, je správné co nejrychleji zavést některou z metod alternativní komunikace na základě předpokladů dítěte pro jejich zvládnutí (nejčastěji Výměnný obrázkový komunikační systém – metoda VOKS nebo komunikaci pomocí znaků). Alternativní komunikace jednoznačně podporuje vývoj řeči, proto nečekejte, až se dítě začne rozmlouvat spontánně, ale pomozte mu v komunikaci jakýmkoli dostupnými prostředky. Oceňujte a odměňujte jeho snahu o verbální vyjadřování. Nezapomínejte, že podporu při vyjadřování často potřebují i děti s autismem, které mluví.

7. Dejte dítěti dostatečnou míru podpory. U dovedností, které dítě zatím nezvládá samostatně, mu dopomozte ke splnění okamžitě, abyste jej zbytečně nefrustrovali. Snažte se, aby dítě zažívalo co nejčastěji úspěch při učení nových dovedností. Formy podpory a dopomoci jsou různé, např. předvedení, instrukce, ocenění správného chování. U malých dětí často využívejte fyzického vedení, které není závislé na porozumění dítěte, jako je tomu u verbálních instrukcí. Dítě, které již určitou dovednost zvládá, naopak vedte k co největší samostatnosti a od podpory postupně upouštějte.

8. Zohledňujte aktuální rozpoložení dítěte. Při nepohodě dítěte předem zjednodušte na něj kladené požadavky, a naopak navyšte podporu a míru dopomoci. Je to podobné, jako byste u jakéhokoli dítěte přirozeně reagovali například na to, že je nemocné a není mu dobře. Sledujte, jak moc je dítě unavitelné nebo zda nemá tendenci ke smyslovému přehlcení, a umožněte mu včas a v dostatečném rozsahu odpočinek dle jeho potřeb.

9. Nezahlcujte dítě. Není správné nadměrně kombinovat všechny metody, které se ukázaly u dětí s autismem jako efektivní. Příliš velké a různorodé množství terapeutických postupů může dítě mást, zahltit a přetížit. Pokud má dítě aktivit víc, měly by se vzájemně a koordinovaně doplňovat, aby nešly proti sobě a nesnižoval se jejich efekt. Podstatné je, aby se nepřetížil ani rodič a aby byl schopný dítěti dlouhodobě věnovat péči a podporu, jakou potřebuje.

10. Nově získané dovednosti učte dítě používat v různých kontextech. Vše, co dítě učíte, cíleně trénujte v různých situacích v běžném životě. Je důležité, aby dítě nově nabytou dovednost nespojovalo pouze s jedním prostředím nebo jedním člověkem, ale aby ji dokázalo spontánně využívat ve více situacích. Pouze tak se získaná dovednost dítěte stane skutečně funkční.

👉 O včasné intervenci se můžete dočíst například [zde](#) nebo v sekci [Autismus podle věku](#), kde u jednotlivých věkových kategorií najdete rady a tipy odborníků, jak s dítětem s PAS jednat. Pro informace o možnostech terapie klikněte [zde](#).

Autorem textu je Bc. Jan Kouřil, recenzentky PhDr. Kateřina Thorová Ph.D. a Mgr. Veronika Hejzlarová..